

**Oponentský posudok na dizertačnú prácu Ing. Romana Buchteleho:
„Pažadavky podniků na odbornost a nabídka nových odborníků na trhu práce – příklad
Jihočeského kraje.**

Environmentálne znalosti a zručnosti pracovníkov nadobúdajú na závažnosti najmä z pohľadu orientácie Európy na dosiahnutie udržateľného rozvoja v najširšom kontexte (ekonomický, sociálny environmentálny rozvoj) a v rámci toho na podporu rozvoja zelenej ekonomiky. Kontúry takehoto rozvoja spoločnosti sú zatiaľ hmlisté, ale je zrejmé, že vedomosti a postoje jednotlivcov aj celej spoločnosti sú v tomto kontexte určujúce. Politická diskusia o tejto orientácii už existuje pomerne dlho, pomerne málo je však rozvinutá odborná diskusia na túto tému.

V tomto kontexte je zvolená téma dizertačnej práce oprávnená, aktuálna a z hľadiska perspektívy určite aj závažná, s medziodborovým presahom do oblasti ekonomiky, stratégií podnikov, ale aj obsahu vzdelávacích programov na vysokých školách a foriem výučby.

Splnenie cieľov dizertačnej práce

Dizertant pristúpil k riešeniu zvolenej témy z pohľadu problematiky trhu práce a to jej ponukovej aj dopytovej stránky.

Dizertačná práca má vytýčené dva hlavné ciele a to:

- 1) Zistiť dopad výučby environmentálnych tém a udržateľného rozvoja a vplyv proenvironmentálnych postojov študentov a ich rozhodovania o budúcej profesii.
- 2) Zistiť mieru zaradených prvkov zelenej ekonomiky do podnikových stratégií, a či zmena stratégie podniku ovplyvňuje dopyt po novej environmentálnej kvalifikácii pracovných síl.

Z celého kontextu práce ako aj z jej záverov vyplýva že doktorand naplnia stanovené ciele v plnom rozsahu a na dobrej úrovni. Výsledky práce sú podložené argumentmi vyplývajúcimi z analytickej časti práce.

Metodický postup, vhodnosť zvolených metód

Vedecké ciele práce sú operacionalizované prostredníctvom 4 výskumných otázok, ktoré sú ďalej validované prostredníctvom výskumných hypotéz.

Metodický postup práce vychádza z cieľov práce, je logicky prepracovaný a podporený vhodne zvolenými kvantitatívnymi a kvalitatívnymi metódami výskumu. V podstate sa delí na dve vetvy.

Prvá vetva hľadá odpovede na prvé dve výskumné otázky a to VO1 (Do akej miery majú študenti proenvironmentálne postoje?) a VO2 (Má výučba environmentálnych tém a udržateľného rozvoja vplyv na rozhodovanie študentov o ich budúcej profesii?). Táto vetva je operacionalizovaná do výskumných hypotéz H1₀ a H2₀. Zber dát je realizovaný prostredníctvom dotazníka na pomerne širokej vzorke študentov rôznych vysokých škôl

a študijných programov s ekonomicko – environmentálnym zameraním. Na ich vyhodnotenie sú využité štatistické testy a korelačná analýza. V dotazníku je využívaný nástroj environmentálnej sociológie NEP(nová environmentálna paradigma) a HEP (paradigma ľudskej výlučnosti).

Druhá vetva výskumu hľadá odpovede na výskumné otázky VO3 (Majú prvkov zelenej ekonomiky v stratégiách podnikov vplyv na ich dopyt po novej environmentálnej kvalifikácii pracovných síl?), a VO2 (Aká je situácia na trhu práce s pracovníkmi s environmentálnymi znalosťami podľa študentov a predstaviteľov podnikov?). Táto vetva je operacionalizovaná prostredníctvom výskumných hypotéz H3₀ a H4₀. metódy využívané v tejto časti práce sú kvalitatívne, založené na semištrukturovaných rozhovoroch s manažmentom firiem a so študentami. Využíva sa tu najmä deduktívny prístup založený na metóde „Zakotvenej teórie“. Syntéza oboch častí výskumu poskytuje porovnanie požiadaviek podnikov a postojov a záujmov študentov, čo umožňuje objasňovať a predikovať situáciu na trhu práce a jej zmeny vzhľadom k novým sociálno-ekonomickým stratégiám v rámci zelenej ekonomiky a vplyvu nových foriem výučby environmentálnych tém na postoje a konanie študentov.

Napriek vhodnosti zvoleného metodického postupu a logickosti použitých metód mám poznámku, že v práci je metodický postup z hľadiska čitateľa popísaný pomerne neprehľadne, ťažko sa hľadá súvislá niť postupov. Bolo by vhodné použiť efektívnejšie nástroje na zobrazenie logických väzieb metodiky.

Výsledky práce a prínos dizertanta pre rozvoj poznania

V teoretickej časti práce poskytuje autor väčšinou chronologický prehľad o vývoji environmentálneho myslenia a rozvoja princípov udržateľného rozvoja. Vychádza z vyše 170 literárnych vedeckých aj odborných prameňov, čo mu poskytlo veľmi dobrý základ pre pochopenie problému v širších súvislostiach a formulovanie výskumných otázok.

Čiastočnú výhradu mám k tomu, že v niektorých častiach textu sú proklamované skôr politické ako odborné postoje.

Výsledky práce sú zaujímavé, naznačujúce mnoho nedoriešených problémov pri implementácii princípov zelenej ekonomiky v oblasti spoločenského vedomia aj podnikovej praxe. Na jednej strane naznačujú, že úspešnosť zavádzania princípov zelenej ekonomiky je v značnej miere ovplyvňovaná úrovňou spoločenského vedomia a celospoločenských postojov k udržateľnému rozvoju, na druhej strane problémy podnikovej praxe pri zavádzaní zelenej ekonomiky, a z toho vyplývajúci pomerne slabý dopyt po pracovníkoch so špecializovaným environmentálnym vzdelaním.

Analýza súčasného stavu na trhu práce poukazuje na veľký previs ponuky práce s environmentálnym zameraním nad dopytom po nej. Okrem toho objem dopytu po pracovných silách so špecifickou kvalifikáciou s environmentálnym zameraním je zatiaľ veľmi nízky, čo vo všeobecnosti môže znamenať, že tvorba zelených pracovných miest vo všeobecnosti je nízka a vo firmách vo všeobecnosti je zavádzanie princípov zelenej ekonomiky v plienkach. Tento stav reflektujú aj študenti univerzít, čím dopyt po špecializovanom environmentálnom vzdelávaní nie je veľký.

Napriek tomuto faktu študenti univerzít chápu vzdelávanie v oblasti udržateľného rozvoja ako významné, rozširujúce ich rozhľad a spoločenské uplatnenie.

Ako vyplýva z výsledkov práce postoje študentov k udržateľnému rozvoju sa posúvajú od HEP k NEP, čo je ale vo všeobecnosti skôr dôsledkom celospoločenskej diskusie, ktorá sa premieta do postojov rodín k tomuto problému. Vysokoškolský študent príde s vyhraneným názorom na túto tému a vyučované predmety s environmentálnym zameraním ovplyvňujú jeho postoje v malej miere. Z toho vyplýva, že pokiaľ sa chce spoločnosť vydať na cestu udržateľného rozvoja a implementovať princípy zelenej ekonomiky, je potrebné venovať sa v omnoho väčšej šírke a hĺbke výučbe týchto princípov už od základného stupňa vzdelávania a princípy udržateľného rozvoja zahrnúť do výučby iných predmetov. Veľký význam má všeobecná osвета, čo je ale úloha štátu a tretieho sektora.

Výsledky kvantitatívneho výskumu medzi študentami vysokých škôl s environmentálnym zameraním potvrdzujú posun postojov študentov smerom od HEP ku NEP.

Z výsledkov kvalitatívneho výskumu medzi manažérmi vybraných firiem vyplýva záver, že počet absolventov s environmentálnym zameraním, ako aj rozsah výučby predmetov s environmentálnym zameraním je dostatočný, avšak po obsahovej, stránke študenti majú medzery, najmä v príprave na praktické problémy. Firmy pocitujú nedostatok environmentálnych vedomostí prierezovo u väčšiny pracovných pozícií. Uvítali by, keby všetci pracovníci na jednotlivých pracovných pozíciách vedeli environmentálny dosah jednotlivých pracovných operácií.

Vydarená je záverečná kapitola 9., v ktorej dizertant syntetizuje poznatky analytickej časti práce, konfrontuje ich s výsledkami iných autorov a formuluje závery. Z kontextu vyplýva nedostatočné vžitost' proenvironmentálnych postojov v spoločenskom vedomí, čo má dopad aj na rozsah zavádzania princípov zelenej ekonomiky do podnikovej praxe a následne na dopyt po pracovných silách s environmentálnou kvalifikáciou.

Otázky do diskusie

1. Je vzorka študentov dostatočne "nasýtená" z hľadiska štúdiálnych odborov, rep. genderovej štruktúry?
2. Líšia sa postoje študentov humanitných odborov od prírodovedných odborov a technických odborov?
3. Čím je spôsobený taký veľký rozdiel medzi Českom a Poľskom v podiele mladých ľudí ktorí nachádzajú svoje prvé zamestnanie v oblasti zelenej ekonomiky?
4. Aké sú vaše odporúčania pre ďalší vedecký výskum v tejto oblasti?

Prínos práce pre rozvoj vedného odboru a pre prax

V dizertačnej práci sú dobre analyzované a popísané mechanizmy, ktoré pôsobia pri formovaní postojov študentov v oblasti proenvironmentálnych postojov a udržateľného rozvoja. Tieto mechanizmy je možné zovšeobecniť na celú spoločnosť. Taktiež objasňuje potreby a postoje firiem pri implementácii princípov zelenej ekonomiky. Práca je tak vhodným príspevkom pri formulácii ďalších rozvojových smerov v environmentálnych vedných odboroch a vo výučbe environmentálnych predmetov. Pomenovaním problémov praxe pri zamestnávaním

absolventov s environmentálnym vzdelaním je práca Ing. Buchteleho významným prínosom pre prax.

Formálna úprava a jazyková úroveň dizertačnej práce

Po formálnej stránke práca zodpovedá stanoveným normám a zvyklostiam. Jazykový prejav dizertanta a štylistika je veľmi dobrá, zrozumiteľná, argumentácia je logická a presvedčivá.

Publikačná činnosť dizertanta

Publikačná činnosť dizertanta je dostatočná. Má 2 publikačné výstupy v zahraničných časopisoch s vysokým impaktom (2,8 a 5,6), dva príspevky v domácich impaktovaných časopisoch a 12 príspevkov v rôznych typoch vedeckých zborníkov a 1 kapitolu v knihe. Publikačné výstupy dosahujú požadovanú kvalitu. Obsahovo sú zamerané na problematiku priamo alebo nepriamo súvisiacu s problematikou dizertačnej práce.

Záverečné vyjadrenie k práci

Práca svojím obsahom aj formou splňa kritériá stanovené pre doktorandské dizertačné práce.

Prácu odporúčam k obhajobe

a po zodpovedaní na vyššie uvedené otázky odporúčam dizertantovi udeliť vedeckú hodnosť PhD.

V Nitre dňa 21.4.2023

doc. Ing. Mária Fáziková, CSc

Oponentský posudek doktorské disertační práce

Ing. Romana Buchteleho

“Požadavky podniků na odbornost studentů týkající se environmentálních znalostí a nabídka nových odborníků na trhu práce – příklad Jihočeského kraje”

Doktorand Ing. Roman Buchtele se ve své doktorské disertační práci rozhodl přispět k rozšíření stávající poznatkové základny v oblasti, která je především v novém tisíciletí předmětem rostoucího zájmu ze strany nejen podnikatelských subjektů, ale i z řad ekonomů, politiků a především ze strany akademické sféry.

Otázka, jak se vyvíjí potřeba podniků po pracovnících s environmentálními kompetencemi, zda akademická sféra absolventy s těmito kompetencemi vychovává a do jaké míry si studenti uvědomují důležitost a potřebnost environmentálních kompetencí při hledání svého uplatnění na trhu práce, nabývá neustále na důležitosti.

Svou práci doktorand rozdělil do deseti kapitol při celkovém rozsahu 135 stran textu. V úvodu autor vymezuje důležitost řešení environmentálních problémů a význam environmentálního vzdělávání. Rovněž si v této části stanovuje dva cíle. V prvním z cílů chce mj. zjistit...*vliv proenvironmentálních postojů studentů na jejich rozhodování o budoucí profesi*. Jak autor definuje „proenvironmentální postoje“?

Ve druhé kapitole podává doktorand přehled řešené problematiky s důrazem na vymezení a vývoj konceptu udržitelnosti, environmentálního vzdělávání a zelené ekonomiky. Soustředí se rovněž na environmentální faktory ve strategickém řízení podniků, environmentální sociologii a nové ekologické paradigma. V závěru této části definuje 4 výzkumné otázky.

Třetí částí je Metodika disertační práce. K této části mám následující připomínky či otázky:

- na str. 47 *Schéma 1: Členění analytické části disertační práce...Analýza trhu s pracovníky s environmentálním zaměřením*. Je otázkou, zda na základě dat MPSV, která jsou použita pro tuto analýzu, můžeme hovořit o environmentálním zaměření pracovníků, nebo spíše o environmentálních kompetencích.
- Na str. 47 a dále str. 50 autor uvádí, že *bylo provedeno pilotní šetření pomocí polostrukturovaných rozhovorů s vybranými studenty EF JČU, které bylo zaměřeno na vnímání environmentální výuky studentů s environmentálním zaměřením*. Očekával bych, že po pilotní studii bude následovat hlavní výzkum na toto téma, ovšem podle autora *hlavní výzkum*

(čtvrtá a pátá fáze) se týkal dopadu výuky environmentálních témat a udržitelného a udržitelného rozvoje a vliv proenvironmentálních postojů studentů na jejich rozhodování o budoucí profesi, resp. identifikaci poptávky podniků po pracovních silách s environmentální kvalifikací. Proč je téma pilotní studie odlišné od témat hlavního výzkumu? A druhá otázka, k naplnění kterého ze dvou stanovených cílů, resp. pro nalezení odpovědi na kterou z hypotéz bylo prováděno toto pilotní šetření?

- Na str. 51 autor uvádí, že *zprostředkování dotazníku studentům předchází analýza studijních programů vybraných studijních oborů*. Není zřejmé, jakým způsobem byla tato analýza provedena, a to zejména z pohledu, že na straně 74 v části 7 autor uvádí, že 36,6% dotazovaných studentů uvedlo, že během studia na vysoké škole nestudovali předmět, který by obsahoval environmentální témata a problematiku udržitelného rozvoje. Navíc je otázkou, zda pro naplnění cíle "Zjistit dopad výuky environmentálních témat a udržitelného rozvoje na jejich rozhodování o budoucí profesi" je relevantní, že více než jedna třetina dotazovaných studentů se s výukou environmentální problematiky a otázek udržitelného rozvoje během svého studia nesetkala. Prosím o stanovisko doktoranda.
- Na str. 53 autor uvádí: *Důvodem proč veřejná správa nebyla zahrnuta mezi vybrané podniky pro kvalitativní výzkum, je absence tržních podmínek, které utváří konkurenční prostředí v rámci zelené ekonomiky. U veřejné správy je klíčová politika státu. Bylo usouzeno, že tento základní rozdíl by mohl významně zkreslit dynamiku zavádění prvků zelené ekonomiky a skrz to ovlivnit i přístup managementu k pracovníkům s environmentálními znalostmi*. Uvedená argumentace se mi jeví spíše zdůvodněním pro provedení průzkumu i v rámci veřejné správy. Jestliže v rámci rozvoje zelené ekonomiky do značné míry absentují tržní podmínky (s čímž s autorem plně souhlasím), tak politika státu je klíčová nejen pro veřejnou správu, ale i pro podnikatelský sektor. Prosím o stanovisko. Uvedené zdůvodnění vede i k interpretaci, že požadované environmentální kompetence pracovníků ve veřejné správě jsou odlišné od požadovaných environmentálních kompetencí pracovníků v podnikatelském sektoru. Skutečně tomu tak je? Poptávka po pracovní síle s environmentálními kompetencemi může být jednak ze strany těch podniků, které se snaží vypořádat s implementací nástrojů státní politiky, vyžadující od těchto podniků v rostoucí míře zohledňovat při své produkci environmentální aspekty a jednak ze strany těch podniků, jejichž management si uvědomuje, že s rostoucí životní úrovní obyvatelstva budou spotřebitelé při svém poptávkovém chování stále větší měrou zohledňovat, s jakým environmentálním dopadem je spojena výroba jednotlivých produktů a jsou proto o své vůli připraveni implementovat a implementují environmentálně přátelské (a typicky nákladovější) výrobní technologie, aniž je k tomu donutila státní politika. Domníváte se, že poptávka po pracovnících s environmentálními kompetencemi identifikovaná v rámci práce na základě dat MPSV odráží poptávku podniků první skupiny nebo druhé skupiny? A proč?

Čtvrtá kapitola je věnována analýze trhu práce s pracovníky s environmentálním zaměřením, aby se v další kapitole autor věnoval návaznosti na empirický výzkum diplomové práce. Tato kapitola představuje souhrn závěrů autorovy diplomové práce. Je

otázkou, zda celá tato část neměla být raději součástí literární rešerše. Tím, že autor tuto část zařadil do vlastní práce, byly by vhodné specifikovat jednak cíle diplomové práce a jednak by mělo být zřejmé, na základě kterých výsledků autor přijal nebo zamítl jednotlivé zde prezentované subhypotézy.

Po prezentaci pilotního šetření v šesté kapitole se v následující kapitole doktorand věnovat kvantitativnímu výzkumu na úrovni studentů vysokých škol s environmentálním zaměřením. K této části mám následující připomínky či otázky:

- na str. 74 autor uvádí, že *...základem je přechod od paradigmatu NEP k paradigmatu HEP, tj. od apocentrického vnímání vztahu člověk - příroda směrem k rovnocennému vztahu*. Opravdu se jedná o přechod od paradigmatu NEP k paradigmatu HEP?
- Na str 77 autor uvádí: *Je potvrzen první předpoklad pro přesvědčení o udržitelném rozvoji jako způsobu, jak ohrožení předejít. Tento přímý důsledek ekologického ohrožení byl již byl již nastíněn v rámci pilotního šetření*. Z práce není zřejmé, o jaký první předpoklad se jedná, kde je tento předpoklad uveden?

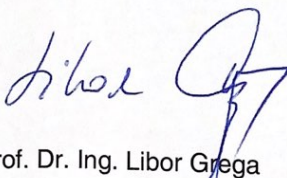
Osmá kapitola prezentuje kvalitativní výzkum mezi podniky v oblasti zelené ekonomiky, devátá diskusi a socio-ekonomické interpretaci výsledků. K této části mám následující připomínky či otázky:

- na str. 123: Je neobvyklé, aby v případě hledání odpovědi na výzkumnou otázku číslo 1 se autor ptal na stejnou otázku jako v diplomové práci a pro hledání odpovědi použil stejný nástroj, který byl využit v diplomové práci. Stejně tak u hledání odpovědi na výzkumnou otázku číslo 2 autor prezentuje zjištění v rámci diplomové práce.
- Na str. 126-7: Při stanovení odpovědi na druhou výzkumnou otázku autor porovnává reakce respondentů v rámci pilotní studie s výsledky v rámci vlastního výzkumu a poukazuje na jejich odlišnost. Nabízí se proto otázka co si autor představuje pod pojmem pilotní výzkum a jak vnímá vztah mezi pilotním a hlavním výzkumem.

Poslední dvě kapitoly se věnují závěrům a diskusi. U předložené doktorské disertační práce se v některých případech poněkud nepřehledně prolínají výsledky diplomové práce autora s výsledky analýz v rámci doktorské disertace. Nicméně mohu konstatovat, že doktorská práce naplnila vytýčené cíle.

Na základě všech uvedených skutečností konstatuji, že předložená práce splňuje kritéria kladená na doktorské disertační práce a proto ji doporučuji k obhajobě. Navrhuji, aby v případě jejího úspěšného obhájení byl Ing. Romanovi Buchtelemu udělen akademický titul Ph.D.

V Brně, dne 20. 4. 2023

Prof. Dr. Ing. Libor Grega

O p o n e n t n í p o s u d e k

Předmět posudku: Doktorská disertační práce „*Požadavky podniků na odbornost studentů týkající se environmentálních znalostí a nabídka nových odborníků na trhu práce – příklad Jihočeského kraje*“

Autor práce: Ing. Roman Buchtele

Školitel: doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc., Jihočeská universita V Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta

Posudek vypracoval: prof. Ing. Jaroslav Macháček, CSc., Národohospodářská fakulta, Vysoká škola ekonomická v Praze

Konání závěrečné obhajoby: 27. 4. 2023

Autor předkládaného posudku byl rovněž recenzentem článku určeného pro vědecký časopis Economics Working Papers, který zpracoval disertant jako přípravu pro závěrečnou práci. V tomto posudku konstatoval, že článek přináší řadu původních poznatků o možných účincích environmentálně zaměřené výuky v socioekonomické realitě a představuje v dané tematické oblasti přínos v teoretické i empirické rovině. Oponovaná disertační práce je zaměřena na stejnou či velmi blízkou problematiku a možno do jejího hodnocení zahrnout stejné konstatování, jako v případě zmíněného článku.

Z hlediska zdrojové a poznatkové disponibility je pozitivní, že kandidát tematicky i metodologicky navazuje na svoji – před několika lety obhájenou – diplomovou práci a že disertační práce je podpořena jeho věcně blízkými publikacemi. Se zřetelem na dlouhodobě se projevující nedostatečnou kompatibilitu, pokud jde o oborovou a profesní strukturu absolventů středních a vysokých škol na straně jedné a kvalifikační potřeby firemního, stejně jako institučního sektoru na straně druhé, je výzkum zaměřený na pozici environmentálně orientovaných odborníků na trhu práce nanejvýš aktuální a prospěšný. Daná tematika se sice stává stále více předmětem odborné pozornosti, nicméně analyticky pojatých prací, přinášejících poznatky z vlastního výzkumu je bezesporu méně, než bychom očekávali vzhledem k významu dané problematiky. Oponovaná disertační práce, s jejím předpokládaným následným publikováním i dalším využitím pro výzkumné i

praktické účely, je s ohledem na pocítovanou potřebu rozšiřování fondu poznatků v této oblasti nesporně přínosem.

Cíl práce je dostatečně specifikován a lze jej spatřován ve zhodnocení profesního uplatnění environmentálních odborníků ve vztahu k firemním potřebám a strategiím. V práci jsou v tomto smyslu explicitně vymezeny dva hlavní cíle, stručně vyjádřené takto: „Zjistit dopad environmentální výuky na profesní rozhodování studentů“ a „zjistit výskyt prvků Zelené ekonomiky v podnikových strategiích z hlediska poptávky po environmentální kvalifikaci“.

Cesta k dosažení těchto cílů vedla přes vytvoření adekvátního teoretického rámce, který by byl oporou pro autorův vlastní empirický výzkum, jehož výsledky by byly interpretovány na pozadí stavu teoretického poznání v dané tematické oblasti. Předmětem příslušné argumentace je význam environmentálního vzdělání pro „zelenou“ ekonomiku a způsoby, jakými se tyto dva sektory ovlivňují a propojují.

Je nepochybné, že míra, v níž soudobé paradigma hospodářského růstu respektuje omezenou zdrojovou kapacitu je ovlivněna působením environmentálně uvažujících a jednajících odborníků. Vymezení a interpretace stavu udržitelnosti, jenž je v rámci „zelené ekonomiky“ v centru tohoto uvažování, se vyznačuje určitými odlišnostmi u jednotlivých autorů, kteří se zabývají tímto konceptem, stejně jako je tomu v případě subjektů, jež by měli ekonomické dění v tomto smyslu usměrňovat. Autor práce tyto přístupy porovnává tak, aby získal představu o stavu poznání v dané oblasti, z něhož by mohl vycházet při svém empirickém výzkumu. Poukazuje na možnosti změn v ekonomickém myšlení ve prospěch principů trvalé udržitelnosti a vyjadřuje přesvědčení, že takovéto transformace jsou úzce spjaty s působením vysokých škol, zejména ve smyslu integrace environmentální nauky do jejich výukových programů. Připomíná, že ke způsobům podobné integrace se vztahují výsledky některých výzkumných projektů, týkajících se pronikání environmentálního vzdělávání do „zelené“ či „cirkulační“ ekonomiky, akcentující vztah mezi vstupy a výstupy (zahrnující i odpady).

Při koncipování kvantitativního výzkumu se autor opírá o uváděné teoretické poznatky a také o výsledky pilotního šetření. Tento výzkum přináší četná původní zjištění. Pozornost zasluhuje mimo jiné aplikace korelační analýzy, která zde slouží jako prostředek k verifikaci stanovených hypotéz a získávání odpovědí na vstupní výzkumné otázky.

Kvantitativní výzkum zaměřený na firmy, v jejichž činnosti se uplatňují či měly by se uplatňovat prvky a principy „zelené“ ekonomiky možno považovat za kulminaci empirické analýzy, přinášející reálnou praxí poskytované poznatky o potřebnosti vysokoškolských studentů s environmentálními znalostmi a přibližující jejich pozici na trhu práce. Nechybí ani zjištění, pokud jde o environmentální znalosti, jimiž by měli být tito absolventi vybaveni.

V **diskusi**, která vychází z výsledků výzkumu, se věnuje pozornost zvoleným výzkumným otázkám a verifikaci stanovených hypotéz – s ohledem na poznatky, spadající do širšího odborného kontextu. Kapitulu označenou jako Diskuse možno považovat za vlastní závěry celé práce. Autorův výzkum potvrzuje, že pro formování environmentálního vzdělávání je zásadní pochopení postojů a očekávání ze strany studentů, pokud jde o jejich odborné uplatnění, stejně jako znalost požadavků a představ na straně firemního sektoru.

Výše uvedené hodnocení výsledků práce umožňuje konstatovat, že její cíle byly splněny a že posuzovaná práce je *pro odbornou komunitu* v dané věcné oblasti obohacující. Práce může však být zdrojem poznatků a inspirace také pro části odborné veřejnosti, zainteresované na uplatňování environmentálního vzdělávání v praxi. Nepochybně bude *publikačně využita*, ať již jako celek nebo při rozdělení na tematické části.

Pojetí práce se vyznačuje vyvážeností, pokud jde o její teoretické, faktografické, analytické a syntetické součásti. Volba metodologických prostředků je se zřetelem k tématu adekvátní a v práci je dostatečně zdůvodněna a charakterizována. Jejich aplikace je podpořena dostatkem vlastních empirických zjištění, řada z nichž je obsažena v autorových článcích publikovaných ve vědeckých časopisech. Pokud jde o **metodiku** jako takovou, struktura teoretické i empirické části je ve shodě s jejími záměry, uspořádání kapitol je logické a přehledné. Vymezené hypotézy určují i členění analytické části. Návaznosti jejich hlavních složek jsou znázorněny ve schématu 1 (str. 47). Analýza trhu práce se opírá o profesní kategorizaci (systém CZ-ISCO). Přináší přehled hlavních funkcí a činností, které pro absolventy environmentálně zaměřeného studia přicházejí v úvahu. Tato část tvoří podklad pro navazující kvantitativní a kvalitativní výzkum, jehož postup a metody jsou v kapitole 3 podrobně vysvětleny a zdůvodněny. Podstatnou součástí metodiky je zjišťování environmentálních znalostí a postojů prostřednictvím **dotazníkového šetření**.

Formulace otázek v dotazníku jsou vázány na výchozí hypotézy. Využití korelační analýzy při zpracování výsledků šetření umožňuje interpretaci vztahů a podmíněností mezi sledovanými charakteristikami. Kvalitativní část analýzy využívá metodu v minulosti autory pojmenovanou jako Zakotvená teorie, založenou na komplementaritě teoretických a analytických poznatků. Aplikace této metody je v textu dostatečně zdůvodněna.

Četnost použitých zdrojů, internetových i tištěných, které jsou z hlediska tematiky relevantní, je nadstandardní a ze studie samé je patrné, že tyto zdroje autor reálně využíval. Platí to také o mnoha údajových souborech sloužících ke zpracování tabulek a grafů. Množství odkazů přímo v textu svědčí o autorově široké orientaci v dané tematice. V práci se vyskytuje třicet dva autorem vypracovaných grafů, obrázků a schémat a stejný počet tabulek, vytvořených podle autorových poznatků a propočtů. Práce je vybavena čtyřmi přílohami, všechny z nich mají přímý vztah ke zpracovávané tematice.

Po **formální a stylistické stránce** má práce velmi dobrou úroveň. Citace a odkazy v textu jsou uplatňovány účelně a podle obecně přijímaných zásad. Pokud jde o poznámkový aparát, autor zvolil formu, při které nevyužívá poznámky pod čarou.

Součástí hodnocení jsou i **autorovy publikace**. Z jejich celkového přehledu i výběru pro účelu obhajoby je patrné, že problémy spojené s profesním uplatněním environmentálního studia se autor systematicky zabývá. Předkládané příspěvky jsou zpracované podle jeho původních poznatků, mají velmi dobrou odbornou úroveň i formální podobu. Platí to jak o meritorní (environmentálně vzdělávací) problematice, tak o dalších tématech, na které jsou zaměřeny autorovy publikační příspěvky.

Připomínky k práci (se zřetelem na její publikační využití) lze shrnout do následujících bodů:

- a) Studie s mnohoslovným názvem nejsou v dnešní době výjimečné. Nicméně zkrácení názvu lze v případě hodnocené studie doporučit ke zvážení.
- b) V práci se vyskytuje množství zkratk. Jejich seznam není do oponované verze zahrnut.
- c) Vzhledem k četným novým poznatkům, které přináší, práce zaslouží obsažnější Závěr.

d) Zpětná vazba od firemního sektoru směrem ke vzdělávacímu systému, pokud jde o nároky na environmentální znalosti, není s ohledem na její význam dostatečně zřetelná.

O t á z k y d o r o z p r a v y:

1) Jaký je postoj studentů s environmentální orientací k možnosti všeobecného omezení spotřeby, podmiňujícího strategii trvalé udržitelnosti.

2) Zařazování firem do kategorie vyznačující se „zelenou ekonomikou“ probíhalo v rámci příslušného výzkumu podle úsudku jejich reprezentantů. Jaká možná kritéria objektivní povahy by bylo možno pro toto zařazování zvolit?

Z á v ě r p o s u d k u:

Hodnocená habilitační práce svědčí o značném zájmu autora o danou tematiku, o velkém objemu kvalitní práce, která byla v souvislosti se zkoumáním problematiky z jeho strany vynaložena, stejně jako o jeho schopnostech soustředit a zpracovat rozsáhlé podkladové materiály, analyticky a interpretačně je využít i postihovat příčinné souvislosti mezi zkoumanými jevy. Práce významně obohacuje poznatkový fond sloužící příslušně zaměřenému výzkumu a je přínosem z hlediska prohlubování poznání v daných odborných oblastech. Splňuje požadavky kladené na tento typ prací.

Doporučuji ji k obhajobě před příslušnou komisí a v případě úspěšné ústní obhajoby navrhuji udělení titulu Ph.D.

V Praze, 14. 4. 2023

J. Macháček